

Sloven İlköğretim Okullarında Ekslibris

Prof. Danijela Kajzer
Okul Kütüphanecisi ve Resim Öğretmeni
Leona Štuklja İlkokulu, Maribor – Slovenya
danijela.kajzer@os-leon.si

Makalenin tamamı
20 Aralık 2021’de kabul edildi

Özet

Ekslibris baskılarının gelişimi, işlevsel ve kolektif değerlerinin yanı sıra, ilkokul eğitim programına da yavaş yavaş damgasını vurmuştur.

Çocuk ekslibrisi Slovenya’da köklü bir geçmişe sahiptir. 2011 yılına kadar Slovenya’da bu küçük baskılardan ondan fazla sergi düzenlendi. 1993 yılı bir dönüm noktasını temsil eder; o yıl Komenda – Moste ilkokulu’nda düzenlenen sergi, Slovenya’daki ilk bağımsız ve uluslararası düzeyde düzenlenen ilk sergi oldu. Žalec ilkokulu hala grafik bienalleri düzenlemektedir ve bu nedenle Sloven okullarında sanat eğitimi kapsamında ekslibris oluşturma geleneği korunmaktadır. İlkokul müfredatında 1. sınıftan 9. sınıfa kadar tüm sınıflarda baskıresim uygulaması yapılırken, son sınıfta ekslibris uygulamasına geçilmektedir. Ekslibris, çocuğun kendisi hakkındaki fikrini güzel sanatların diliyle ifade etmesini sağlar; Ekslibrisin sanatsal motifi, baskıresim tekniğine göre ayarlanmış çocuğun kişisel işaretidir. Ekslibris yapmak, resim öğretmeni tarafından çocuğa aktarılan çok sayıda özel bilgi gerektirir ve sonuçlar hem öğrencinin hem de akıl hocasının çabalarına bağlıdır.

Anahtar Sözcükler: Ekslibris, ilkokul, Sanat Eğitimi Dersleri, Çocuk Ekslibris Sergileri.

Giriş

Bu makalede, sanat eğitimi derslerinde kendine yer bulan bir baskiresim formu olarak sahibinin adını taşıyan ekslibris sunulmaktadır. 20. yüzyılın ikinci yarısındaki ilk müfredat reformu zamanında, güzel sanatçıların ilkokul ve ortaokullarda ve eğitim akademilerinde sanat dersleri vermeye başladığı zaman kendiliğinden başladı. Slovenya’da grafik sanatının gelişimi ve onun içindeki ekslibris çok eskilere dayanmaktadır; ancak 20. yüzyılın başlarında ekslibrise olan ilgi oldukça arttı. Sloven Modernizmine yeni başlayan birçok Sloven izlenimci ve dışavurumcu, ekslibris baskılar üretti. Božidar Jakac ve Miha Maleš, müşterileri için çeşitli baskı teknikleriyle birçok ekslibris baskı üretti. İki Dünya Savaşı arasındaki dönemde usta Jože Plečnik tarafından ekslibrise tamamen farklı bir yön verildi. Küçük çizimleriyle Plečnik, modern ekslibris, mülkiyeti işaretleyen bir etiket veya bir mühür alanına döndürmeye çalıştı. Kendilerini bağımsız bir tasarım, simetrik çizgiler ve ayırık sembolizm ile ayırt eden birçok küçük sanat eseri yarattı. Müritleri çalışmalarına devam etti, ancak daha sonra birçok sanatçı ve amatör ekslibris baskılarıyla uğraştı. Bunlar, 1967-2015 döneminde Ljubljana’dan Slovenya Exlibris Derneği üyeleriydiler. Elektronik medyanın ve sanal ortamların artmasına rağmen, insan ve basılı kitap arasındaki yakın bağ korunmuştur.

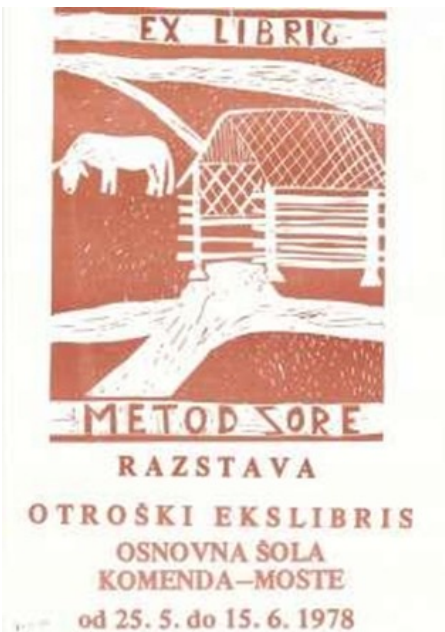
239

1. Sanat Eğitimi Derslerinde Ekslibrisin Başlangıcı

İnsan ve kitap arasındaki asil bağı korumak ve kitap sevgisini olabildiğince çok gence ulaştırmak amacıyla, küçük grafik amatörleri derneği olan Slovenya Ekslibris Derneği, ekslibrise olan ilgiyi tüm gençlere yaymaya karar verdi. Birçok sanat öğretmenini işbirliğine ikna etmeyi başardılar.

Kitap sevgisinin nesilden nesile aktarmak için öğretmenler çeşitli şekillerde çaba sarf ediyorlardı ve ekslibris de bunlardan biri haline geldi.

Gençler arasında ekslibris baskısına olan ilginin yaygınlaşmasında Pionir Dergisi önemli bir rol oynadı. Okul çocukları için çeşitli yarışmalar başlattılar. 1974 yılında başlatılan bu tür ilk yarışmaya 52 okul 800 ekslibris baskısı ile katıldı. 235 tanesi seçilerek Cerknica’daki Brest Fabrikası’nın da yarışma sponsoru olduğu bir sergide sergilendi. Aynı yıl Bled’deki Uluslararası Ekslibris Kongresi’nde bir sergi düzenlendi. Ekslibris sanatçıları ve koleksiyoncular, çocuklar tarafından yapılan baskıların beklentilerini aştığı konusunda hemfikir. 1987’de bu hareket Yugoslavya’nın tüm bölgelerine yayıldı. 61 katılımcı okul, 1300 ekslibris baskısı gönderdi; Bunlardan 370 tanesi sergilendi. Sergi, Moste’deki Komenda-Moste İlköğretim Okulu’nda yapıldı. Okul, ekslibrisin çocuklar arasında

Resim 1: Çocuk ekslibris baskıları sergi afişi
<http://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:IMG-QEPT7FCS>

Resim 2: 2011'de Komenda'da uluslararası çocuk ekslibrisleri sergisi (https://www.komenda.si/si/aplenca/casopis_2011-02.pdf)

sevdirmesi çalışmalarını büyük bir heyecanla üstlenmiş ve on yıl öncesine kadar bu sergilerin organizatörlüğünü yapmıştır.

1985 yarışmasında öğrencilerin okul kütüphaneleri veya başka bir kütüphane için ekslibris baskıları yapmaları şartı vardı. Bu sayede birçok okul, okul kitaplarında kendine yer bulan ekslibris baskılarına kavuşmuş ve bu kitapla bu küçük baskı arasındaki bağlantının farkındalığının artmasına yardımcı olmuştur. Resim öğretmenlerinin başlangıçtaki coşkusu, çocukların ekslibrise ilgisine büyük katkı sağlamıştır, çünkü ekslibris 1980'lerden itibaren sanat eğitimi müfredatına dahil edilmiştir. 2011 yılında gerçekleştirilen müfredat reformundan sonra da müfredatın bir parçası olarak kalmıştır.

2. Çocuk Ekslibrisinin Özellikleri

Yetişkin sanatçıların ekslibris baskılarına kıyasla, çocuklar tarafından yapılanlar, çocuğun ruhsal ve sanatsal gelişimine göre ayarlanmış sanatsal bir oyundur. Bir çocuğun sanat eserinde fayda ve işlevsellik ikincildir ve çocuğun sanatsal unsurlarla oynaması için yalnızca ilk teşvik görevi görür. Çocukların yapıtlarının özgün ve yaratıcı olması ve çocuğun sanatsal ifadesini ve bireyselliğinin özgünlüğünü sergilemesi gerekir.

Ekslibris baskılar ilkokulun alt sınıflarında zaten tanıtılabilir, ancak baskıresim alanı için müfredat içerikleri çerçevesinde kalmalı ve çocuğun sanatsal ifadesinin özelliklerini gelişim düzeyinde dikkate almamız gerekir. Bir resim öğretmenin çocuğun yaratıcılığını ve duyarlılığını uygun bir şekilde yönlendirmesi, çocuğu teşvik etmesi ve bu tür sanatsal etkinlikler hakkında bilgi edinmesini sağlaması gerekir.

Ekslibrisin işlevi ve amacı açıktır: Ekslibris, sahiplik işaretleme ihtiyacından ve kitaplara saygıdan kaynaklanır. Geçmişte, dekoratif unsuru genellikle mülkiyet işaretinden daha değerliydi. Çocuk bu gerçekleri öğrenir ancak bunları tam olarak dikkate alması gerekmez, bu nedenle amaç ve işlevsellik çoğu zaman bulanıktır. Çocuğun samimi ifadesi ve kendiliğinden sanatsal yaratımı, bu hoş ve mizahi sanat eserinin bileşenleri olarak daha değerlidir. Böylece çocuk, küçük yazının gerçek işlevselliği hakkında fazla düşünmez; onun için, sınırlı bir yüzey üzerinde sanatsal unsurların bağımsız bir şekilde düzenlenmesine yalnızca yeni bir yaklaşımı temsil ediyor. Motif, çocuğun yaratıcı sanatsal ifadesidir; eklenmesi gereken ekslibris işareti ve sahibinin adı ve soyadıdır. Küçük çocuklar, onlara doğru bir şekilde tavsiyede bulunursak ve onlara sanatsal problemi sunarsak ve ayrıca onlara sanatsal hedefleri (kontrast kullanımı, şekillerin basitleştirilmesi, kompozisyon, uygun teknik çözüm gibi) açık bir şekilde açıklarsak bir motif seçmekte

Resim 3: Başlangıç, 14 yaşında kız öğrenci

Resim 4: Ekslibris, 13 yaşında kız öğrenci

Resim 5: Ekslibris, 12 yaşında erkek öğrenci

zorluk çekmezler. Daha büyük çocuklar, sanatsal ifade açısından açık bir şekilde olduğu kadar gerçekçi bir şekilde sunabilecekleri nesnelere motif olarak seçerler. Görev, işaretleri, harfleri ve sözcükleri mümkün olan en iyi şekilde küçük format kullanılacak şekilde düzenlemekten oluşuyorsa, bu sadece çocukların yaratıcılığını meşgul etmekle kalmaz, aynı zamanda grafik tasarım alanından bir ödevi temsil eder.

Normal sanat derslerinde, modern teknolojilerin ve çeşitli bilgisayar programlarının mevcudiyetine rağmen, çoğunlukla klasik grafik teknikleri ve prosedürleri işlenir. Çocuklar tarafından ekslibris baskılarında en yaygın kullanılan grafik tekniği rölyef baskıda üretilen linolyumdur. Boyutun küçük olması nedeniyle, kesim prosedüründe ayrıntıların gösterilmesine dikkat edemeyiz. Daha da önemlisi, yüksek (oyulmamış) ve çukur (oyulmuş) düzlemler arasındaki denge arayışıdır. Baskı sürecinin kendisinde, baskının yerinden veya net olmamasının yanı sıra baskıların tüm dünyadaki baskıresim sanatçıları arasında geçerli olan kurallara göre doğru imzalanması önemlidir.

Yan tarafta, kompozisyon veya motif açısından özgün çözümler gösteren ve daha önce başka bir yerde görülen bir şeyi çoğaltmayan, çocuklar tarafından yapılan ekslibris baskılarından birkaç örnek sunacağız. Resim 3'teki ekslibris yazarın ilk harfini, yani J'yi (Jasmina için) temsil etmektedir. Dikey kompozisyonda Çin ejderhası motifi hakimdir, çünkü öğrenci Uzak Doğu'nun kültürü ve mutfağı ile ilgilenmektedir. Ejderhanın gövdesi, beyaz bir arka plana karşı siyah çizgiler ve siyah bir arka plana karşı beyaz çizgilerle kaplı J harfini oluşturur. Baskının arka planı beyazdır ve tamamen oyulmuştur, bu nedenle harfin motifi vurgulanmıştır.

Resim 4, "konuşan" bir ekslibris örneğidir, çünkü kedi motifi yazarın soyadını akla getirmektedir (Slovence kedi için kullanılan kelime olan Maček). Merdivenlerde oturan kedi, gerçek bir çocuk dilinde sunulur. Baş ve gözler neredeyse tamamen yuvarlaktır, burun bir burnu andırır ve ağız insan dudaklarını andırır. Bıyıklar, bir erkek takımının parçası olarak bir papyona veya yelpazeye benziyor. Bacaklar ve ince boyun da ilginç. Öğrenci, kedinin vücudunu kaplayan tüylerin dokusunu temsil edecek şekilde linolyumu oymuştur. Harfler ayırık olsa da görülebilir. Çok canlı bir sanat eseridir.

Resim 5'deki erkek öğrenci ilginç bir anlatı aracılığıyla kırsal kesimin motifini sundu: evler, evcil hayvanlar, çiftlik ürünleri. Ekslibrisin orta kısmı büyük beyaz elmadan oluşur. Elmanın üst kısmında bir ağacı simgeleyen kökler vardır - bir elma ağacı. Alt kısım bir tavuğu temsil eder; tüyleri kısmen görülebilir; Ancak tavuğun vücudunun en büyük kısmı tüylerle değil, öğrencinin adının harfleriyle kaplıdır. Kompozisyonun orta kısmında

Resim 6: Ekslibris, 14 yaşında erkek öğrenci

elmadaki elementleri birbirine bağlayan büyük bir işaret var. Köy evlerinin silüetlerini oluşturan ince beyaz çizgiler dışında arka plan karanlık. Ayrıntılı siyah beyaz grafik kontrastının yanı sıra öğrenci, organik ve inorganik formların kontrastını da gösterdi.

Resim 6'daki ekslibris, formatın kenar boşlukları ile sınırlı olmadığı için açıktır. Görüşümüzden atlamak üzere olduğu izlenimini veren bir kuşu temsil eder. Öğrenci hayvanı çok canlı bir şekilde sundu; kafanın şekli gerçekçi detayları aktarıyor. Gövde, bize tüy desenini hatırlatan çeşitli taramalı desenlerle kaplıdır. Harfler bir yanda kuyruğu sarar, diğer yanda göbekten dışarı çıkar. Kuşun bacağı, kompozisyonu iyi dengelenmiş iki parçaya böler.

3. Okul Müfredatında Ekslibris

Slovenya'da, bir ders olarak Sanat Eğitimi, 1. sınıftan 9. sınıfa (6 ila 14 yaş arası) kadar ilkokulların tüm sınıflarında yer almaktadır. Konu içerisinde yüzey üzerinde yaratma ve üç boyutlu bir uzayda yaratma olmak üzere iki gruba ayrılan çeşitli sanat alanları işlenmektedir. 1-5. sınıflarda yılda 70 saat, 6-9. sınıflarda yılda 35 saat Sanat Eğitimi vardır.

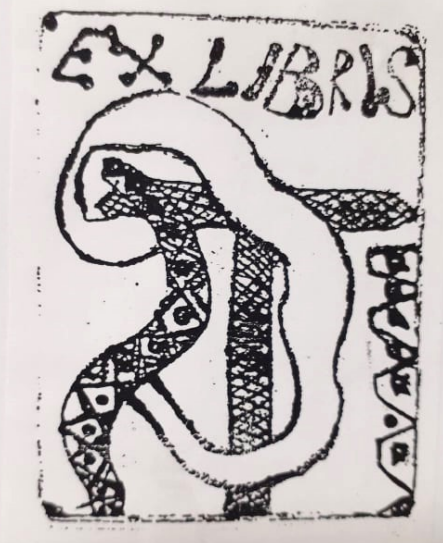
Ekslibris baskıları, matbaacılıkla ilgili sınıflarda yapılır. Çizim ve boyamanın yanı sıra baskıresim, bir yüzey üzerinde yaratmanın bir parçasıdır ve yaklaşık 6 saat olarak alır. Sanat eğitiminin hedefleri üç yıllık döngüye göre belirlenir; bu, öğretmenin bireysel alanlar ve hedefler açısından her üç yıllık döngüde belirli bir özerkliğe sahip olduğu anlamına gelir, ancak ikincisine bir eğitimin sonunda ulaşılması gerekir. Aşağıdaki tablo, üç üç yıllık döngüye göre baskıresim alanındaki operasyonel hedefleri göstermektedir.

Tablo 1: Baskıresim alanındaki operasyonel hedefler (kaynak: ilköğretim sanat eğitimi müfredatı http://www2.arnes.si/-soppnova/Glavni_okvir/UN_likovna_vzgoja_OS_23-marec-2011.pdf)

<p>Baskıresim 1. dönem – operasyonel hedefler</p> <p>Öğrenciler, sanatsal baskıresim eserlerinin reproduksiyonlarını ve diğer öğrencilerin sanat eserlerini inceleyerek ve kendi baskıresim deneyimleriyle baskıresim ile bağlantılı kavramları öğrenirler; farklı malzemeler kullanarak bir taslak oluştururlar ve bunu elle bir yüzeye aktarırlar;</p> <p>Basit baskı tekniklerini uygularlar (damgalama baskı, monotip, şablon baskı, çeşitli objeler ve doğal malzemeler kullanarak baskı);</p> <p>Baskı yapma konusunda deneyim kazanırlar;</p> <p>Baskı resimde şekiller düzenlerler;</p> <p>Çeşitli baskıresim tekniklerini kullanarak baskıresimde farklı malzeme ve araçların özelliklerini tanırlar;</p> <p>Birden fazla baskıya olanak sağlayan bir yüzey üzerinde sanatsal tasarımla tanışırlar;</p> <p>Baskıresim için çeşitli malzeme ve araçlar kullanırlar.</p>
<p>Baskıresim 2. dönem – operasyonel hedefler</p> <p>Öğrenciler çeşitli malzemelerden bir taslak oluşturur ve baskılar üretir; çeşitli baskıresim tekniklerinin özelliklerini karşılaştırırlar; grafik sayfalarının üretim sürecini anlarlar; kalıpta bir denge duygusu geliştirirler; stüdyosunda bir grafik tasarımcıyı ziyaret ederler; rölyef baskı teknikleri (karton baskı, kolaj ve linolyum) ile tanışırlar.</p>
<p>Baskıresim 3. dönem – operasyonel hedefler</p> <p>Öğrenciler endüstriyel ve sanatsal baskıresim arasında ayırım yapar; çeşitli baskıresim tekniklerini tanıyıp dener; birleşik bir teknikte baskı yaparlar; rölyef baskı (kazıma) ve küçük baskıresim (ekslibris) tekniği ile tanışırlar.</p>

Tabloda görüldüğü gibi öğrenciler ekslibris baskılarıyla 9. sınıfta tanışmaktadırlar. Ancak öğretmen konu seçiminde belirli bir özerkliğe sahip olduğundan ekslibris baskılarını daha erken, alt sınıflarda tanıtabilir.

Ekslibris baskıları zaten 1. sınıfta tanıtabilir; örneğin, öğrenci bir nesnenin renkli baskısını kullanarak kitabını işaretleyebilir. Bir sonraki adım, bir patates veya başka bir malzemeye oymaktır. Son sınıfa kadar öğrenciler

Resim 7: 13 yaşında kız öğrenci: Baş harfler, kuru kazıma 8 x 12 cm

giderek daha zorlu baskiresim teknikleriyle tanışıyorlar. Bir baskiresim görevinin başarılı olması için resim öğretmenin rolü, öğretim yaklaşımı, öğrenci ile doğrudan teması ve öğrencinin isteklerini anlaması çok önemlidir. Sanat derslerindeki çalışmaların sonuçları çeşitli sergilerde görülebilir ve karşılaştırılabilir. Bir temayı ekslibris baskısı şeklinde sunan öğrenci, en geniş anlamda kültürel alanla temas kurar. Örneğin, bir kitabın değerini ve sahipliğini ve çevresinin yaşam tarzını öğrenir; ayrıca kendisinin, ihtiyaçlarının, isteklerinin, ilgi alanlarının ve son olarak grafik tasarımın güzelliğinin ve küçük baskı resim formatlarının teknik ve tasarım sorunlarının farkına varır.

İlkokulda çeşitli baskiresim tekniklerinde ekslibris baskıları üretilebilir, ancak çocuğun psikofiziksel gelişimi, özellikle sanatsal öngörü yeteneği ve sanatsal becerileri dikkate alınmalıdır.

Yanda 11-14 yaş arası öğrenciler tarafından çeşitli baskiresim tekniklerinde yapılan ekslibris baskılarından birkaç örnek verilmiştir.

Resim 7'deki ekslibris baskısı kuru kazıma tekniğinde yapılmıştır ve baş harflerini göstermektedir. Bu teknikte pleksiglas levhalar ve metal bız (çelik uç) kullanılmıştır. Baskılara veya baskı kağıdına zarar vermemek için kalıpların kenarları düzeltilmiştir. Baskılar, baskı makinesine çok fazla baskı uygulanarak nemli bir kağıt üzerine yapıldı. Öğrenci, hayvan, bitki veya geometrik şekillerle zenginleştirilmiş ortaçağ elyazmalarının baş harflerini taklit ederek plakaya adının baş harflerini (P. T.) oydu. Bu ekslibris baskısındaki baş harfler böylece iç içe geçmiş yılanı bedenler haline geldi.

244 □

Resim 8: 14 yaşında erkek öğrenci: Ekslibris, karton rölyef baskı, 18 x 22 cm

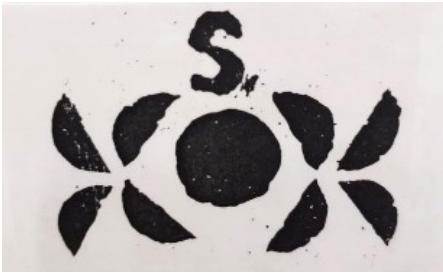
Resim 8'deki öğrenci, kartondan motifi ve harfleri kesip bunları istenen kompozisyona yerleştirdi. Ardından her şeyi bir kartona yapıştırdı. Teknik prosedürü kolaylaştırmak için, bu özel teknikteki kalıplar daha büyük bir formattadır, ancak yine de A4'e kadar küçük baskiresim formatı çerçevesindedir. Taban yüzeyi ve motif için defterlerin karton kapakları kullanılmış, şekiller ise sentetik yapıştırıcı (UHU) kullanılarak yüzeye yapıştırılmıştır. Bu ekslibris baskısında öğrenci motifi ayırıştırarak, (aksi takdirde katı ve statik kalırdı) kompozisyona canlılık veren bir ritim yarattı.

Resim 9'de öğrenci, patates ve havuçtan çeşitli şekiller ve harfler oydu, kalın bir tempera boya ile renklendirdi ve bir tipografik ekslibris baskısı gerçekleştirdi, resim 10'da ise bir süse benzeyen ekslibris oluşturdu.

Linolyum, ilkokulda kullanılan en yaygın baskiresim tekniğidir, çünkü ahşap oymacılığının aksine bir muşamba levhanın önceden işlenmesine gerek yoktur. Geçmişten gelen klasik linolyum, günümüzde yerini linolyum

Resim 9 and 10: 11 yaşında kız öğrenci:
Ekslibris, havuç ve patates kalıp ile baskı
7 x 4 cm

Resim 11: 13 yaşında erkek öğrenci: Kuş
ekslibris, linolyum 8 x 12 cm

bıçakları kullanılarak işlenen plastik kütlelere bırakmıştır. Tüm bu materyaller, sanat eğitimi sınıfları için standart araç setinin bir parçasıdır ve resim malzemesi satan herhangi bir mağazada bulunur.

Resim 11 linolyum tekniğindeki ekslibris, bir çocuğun harfleri aynalamadaki hatasının bir kusur olarak değil, kompozisyona bir zenginlik olarak görüldüğü ilginç bir örnektir. Öğrenci, boş zamanlarında bir kuşla ilgilenir ve bunu ilginç bir sanatsal yolla ifade eder. Çizgileri ve noktaları kullanarak, motifi önemli ölçüde zayıflatacak boş alanlardan akılcıca kaçınmıştır.

4. Sonuç

Ekslibris-sanatsal baskiresmin bir parçası olarak mülkiyeti gösteren etiket-Slovenya'da uzun bir geleneğe sahiptir. 20. yüzyılın başında giderek daha popüler hale geldi ve on yıllar boyunca popülerliğini korudu. 20. yüzyılın ikinci yarısından bu yana, Slovenya Ekslibris Derneği popüleritesini korumaktadır. Resim öğretmenleri arasında da yaygınlaştırarak sanat eğitimi müfredatına girmesini sağlamıştır.

2011 yılına kadar uzun yıllar boyunca Komenda Moste İlköğretim Okulu, uluslararası çocuk ekslibris baskı sergilerine ev sahipliği yaptı. Günümüzde, çocuk baskiresim eserlerinin (sadece ekslibris baskılarının değil) sergilenmesi geleneği, çocuk grafik sanatlarının bienallerini düzenleyen Žalec İlkokulu tarafından sürdürülmektedir.

Sanat eğitimi sınıflarında, öğrenciler daha ilk üç yıllık dönemde baskiresim prosedürleri ve teknikleri ile tanışırlar. Son sınıfta (9. sınıf) ekslibris baskı yapımı ile de tanışırlar. Linolyum, en yaygın kullanılan grafik tekniğidir, çünkü hem küçük hem de büyük formatlarda çalışmayı sağlar.

Bir öğrenci bir ekslibris baskısında bir tema sunduğunda, geniş bir kültürel alanla temasa geçer. Kitapların değeri ve korunması, grafik tasarımın güzelliği, yakın çevresindeki sorunlar, kendisi, ihtiyaçları, ilgi alanları, arzuları. Kendini sunumu olduğu kadar baskiresim teknik ve tasarım sorunlarını da tanır.

Bir kitaba sahip olunduğunun işareti olan ekslibrisin özü, çocukların sanatsal yaratıcılığında birincil öneme sahip değildir, ancak işlevsel değeri de dahil edilebilir. Çünkü çocuklar ekslibris baskılarını bir kitap üzerine yapıştırabilirler. Bu şekilde kitap ve oluşturulan küçük baskı arasındaki bağlantıyı anlamayı öğrenirler. Sosyal değişimlere ve yeni teknolojilerin, yeni kitap medyasının (e-kitaplar) ve grafik tasarım için bilgisayar programlarının gelişmesine rağmen, okullarda sanat eğitimi, kullanılan klasik sanat teknikleriyle ve sandıklamanın fiziksel deneyiminin etkinleştirilmesiyle hala "analojik"tir. Teknolojik gelişimin sunduğu yeni medya ile zenginleştirilebilir.

Kaynakça

Berce Golob, H. (1993). Likovna vzgoja, načini dela pri likovni vzgoji – priročnik za učitelje, Ljubljana: DZS.

Ekslibris in knjiga (1997). Maribor : Pedagoška fakulteta in Društvo Exlibris Sloveniae.

Komenda z mladimi na mednarodnem parketu (2011). V: Aplenca – glasilo občine Komenda (2/2011). Pridobljeno 24. 10. 2021 s https://www.komenda.si/si/aplenca/casopis_2011-02.pdf

Logar, J. (1972). Ekslibris pri Slovencih, Ljubljana: Društvo Ekslibris Sloveniae

Mednarodna razstava otroških ekslibrisov (1993). Katalog. Moste : Osnovna šola Komenda Moste

Pibernik, J. (2006). Drugačnosti: priročnik za učitelje likovnega pouka v osnovni šoli. Celovec : Mohorjeva družba

Učni načrt Likovna umetnost (2011). Pridobljeno 12.11.2021 s https://www.gov.si/assets/ministrstva/MIZS/Dokumenti/Osnovna-sola/Ucni-nacrti/obvezni/UN_likovna_vzgoja.pdf

Resimler

3-11 nolu görsellerdeki öğrenci işleri yazarın özel arşivindedir.